Marker kommune

STRATEGIPLAN NÆRINGSUTVIKLING

2021 - 2025

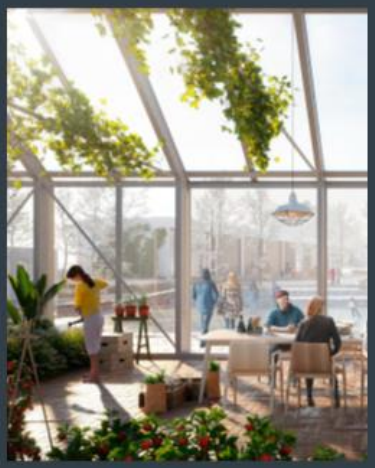
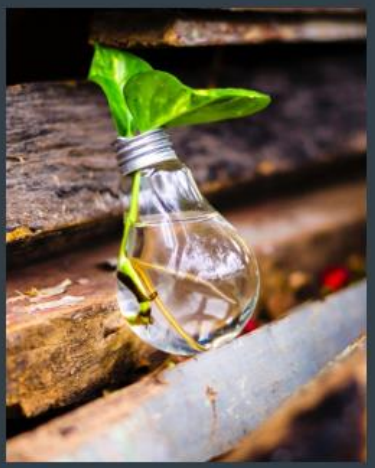

Mulighetene er mange

Innhold

Bakgrunn 3
Forankring 4
Prosjektorganisering 4
Samarbeidspartnere 4
Lokal kobling og overbygging 4

SWOT-analyse 5

Attraktivitetsarbeid 6

Målsetting 7
Effektmål 7
Resultatmål 7

Hovedstrategier 8
Utviklingsområder 8
Målgrupper 8
Utviklingsansvar 9
Samarbeid og endringskultur 9
Ressurser og finansiering 9
Utviklingsstrategier 10

Utviklingsområder – langsiktig tiltak 11
Bygg og anlegg 11
Opplevelsesnæring, sentrumsutvikling og handel 11
Primærnæring 12
Nav og verktøy for utviklingsarbeid 12

HANDLINGSPLAN 2021 – 2025 13

Oppsummering 20

BAKGRUNN

Prosjekt «Styrke næringslivet for å skape nytenking og innovasjon i Marker og Aremark» er et prosjekt for å finne fram til strategier for videre utvikling av næringslivet i de to kommunene.

Prosjektet er støttet av fylkeskommunen, og det er forutsatt at dette ikke skal være en ordinær kommunal planprosess, men en prosess drevet og initiert av næringslivet. Det er gjennomført parallelle prosesser i de to kommunene.

Marker og Aremark kommuner er to små kommuner som skiller seg vesentlig fra sine omkringliggende naboer. Kommunene har på tross av sin sentrale beliggenhet alle distriktskommunenes utfordringer, og er også de to eneste kommuner i tidligere Østfold, med «distriktsstatus». Våre kommuner har felles utfordring i en aldrende befolkning, ungdommer som flytter ut og manglende vekst i lokalt næringsliv totalt sett, selv om enkelte bedrifter og bransjer er hederlige unntak.

Strategiplanen må sees i sammenheng med øvrig virksomhet som drives i kommunene, både i næringsutviklingssammenheng og på øvrig områder. Spesielt viktig er samarbeidet i Regionalpark Haldenkanalen og Visit Indre Østfold, samt tilknytning til det som ellers skjer i Indre Østfold-regionen.

Tidligere samarbeidsplattform for grensekommunene:
«Gjennom engasjement og deltakelse vil utvikle en attraktiv region der folk finner seg til rette og trives, og der menneskene og de naturgitte ressursene er i sentrum.»

Arbeidet med strategien har bidratt til utvikling av Interreg-prosjektet LID, som er finansiert og nå i oppstartsfasen. Det er også gjort et innspill overfor Viken fylkeskommune om de to kommunene som pilot i deres Bygdemiljøpakker.

Det er tatt fram en hel del bakgrunnsinformasjon som ligger til grunn for strategiene, men det er ikke tatt med i dokumentet. Noen nyttige linker:

Kommunefakta Marker - SSB
Kommune-NM (nho.no)
Regional analyse Østfold 2019
Kommuneprofilen med statistikk og nøkkeltall om foretak og bedrifter
Jord- og skogbruket i Østfold
Regional plan for næringsutvikling i Østfold
Distriktssenteret – temasider om næringsutvikling

Forankring

Kommuneplanens samfunnsdel 2016-2028.
Strategiplan for Regionalpark Haldenkanalen og Visit Indre Østfold.
Strategi og handlingsplan for Smart Samfunn Marker

Styringsgruppe ble nedsatt med representanter fra ulike næringsbransjer i Marker. Innspill fra forankringsmøter med politisk miljø, kommuneadministrasjon og næringsdrivende danner grunnlag for planen.

Prosjektorganisering

Næringslivsrepresentant Gulbrand Eng, handel/eiendomsutvikling
Næringslivsrepresentant Knut Skogstad, industri
Næringslivsrepresentant Camilla Nordmo, reiseliv/opplevelsesnæring
Næringslivsrepresentant Bjørn Studsrud, Håndverksforeningen
Næringslivsrepresentant Ole Petter Aarnæs, Bondelaget/primærnæring
Kommunalsjef Vidar Østenby, Marker kommune

Prosjektleder Helene Rødseth, Ressursparken/HR Engasjement

Ordfører(e) har vært deltakende i prosessarbeidet med strategiplan næringsutvikling.

Samarbeidspartnere

Aremark kommune, Indre Østfold kommune, Aurskog-Høland, Värmland i Sverige, Haldenkanalen Regionalpark, Visit Indre Østfold, Bondelaget Østfold, Etablereservice Østfold/Østfold Næringshage, Smart Innovation Norway og andre utviklingsaktører/instanser.

Lokal kobling og overbygging

Marker kommune og lokalt næringsliv vektlegger i denne planen:

- å styrke lokal kobling og overbygging, slik at man i felleskap gjennomfører utviklingsstrategiene og oppnår målsetting ved å samordne og optimalt benytte lokal kompetanse og ressurser.
- å tydeliggjøre felles mål for kommune, næringsliv og samfunn og strategisk samarbeide for å oppnå disse
- at næringsutvikling bør skje i tråd med Klima- og energiplan for Marker kommune 2021-2020 ved å ha fokus på bærekraft i næringslivet gjennom innovasjon, ny teknologi og fornybar energi.

SWOT ANALYSE

STYRKER

- God beliggenhet ift. avstand/veier, E18, grensen etc.
- Variert næringsliv, ulike jobbmuligheter
- Unike som bokommune
- Varierte naturområder og vassdrag
- Trygt og oversiktlig bomiljø
- Godt utviklet aktivitetstilbud, mange lag/foreninger og kultur
- Nærhet internt i kommunen. God kjennskap og samarbeid. Små forhold og korte linjer.
- Frivillighet, dugnadsånd og ildsjeler
- Engasjerte innbyggere og næringsdrivende
- Lav arbeidsledighet
- Høy livskvalitet

SVAKHETER

- For få innbyggere
- Uutnyttet potensiale mht. å bevisstgjøre vår egen verdi
- Demografisk marked
- Utfordrende å skaffe nye utbyggere til sentrumsutvikling
- Begrenset marked for lokal handel
- Tap av kompetanse lokalt pga. arbeidspendling

MULIGHETER

- Være Marker-ambassadør
- Fremsnakke hverandre og lokale prosjekter og tilbud
- Prioritere oppgaver og gjennomføre
- Mulighetene er mange – vi må fremsnakke de mulighetene som er.
- Romslighet ift. ideer
- Skape koblinger, forenkle prosessene og samordne ressursene
- Forankre felles kommunikasjon for merkevarebygging
- Ørje som merkevare
- Markers merkevare: Ørje, Flexit, gode håndverkere, Vindparken, Haldenkanalen/naturen/sluser/damp-båter
- Ivareta læringsmiljøet
- Informere om endringsmulighetene

TRUSLER

- Fremtidig mangel på fagkompetanse/ kvalifisert arbeidskraft
- Nedgang befolkningstall
- Alderssammensetning befolkning
- Begrensning i lokal påvirkningsmulighet

Innspill fra styringsgruppen og forankringsmøter med politisk miljø, kommuneadministrasjon og næringsdrivende.

Attraktivitetsarbeid

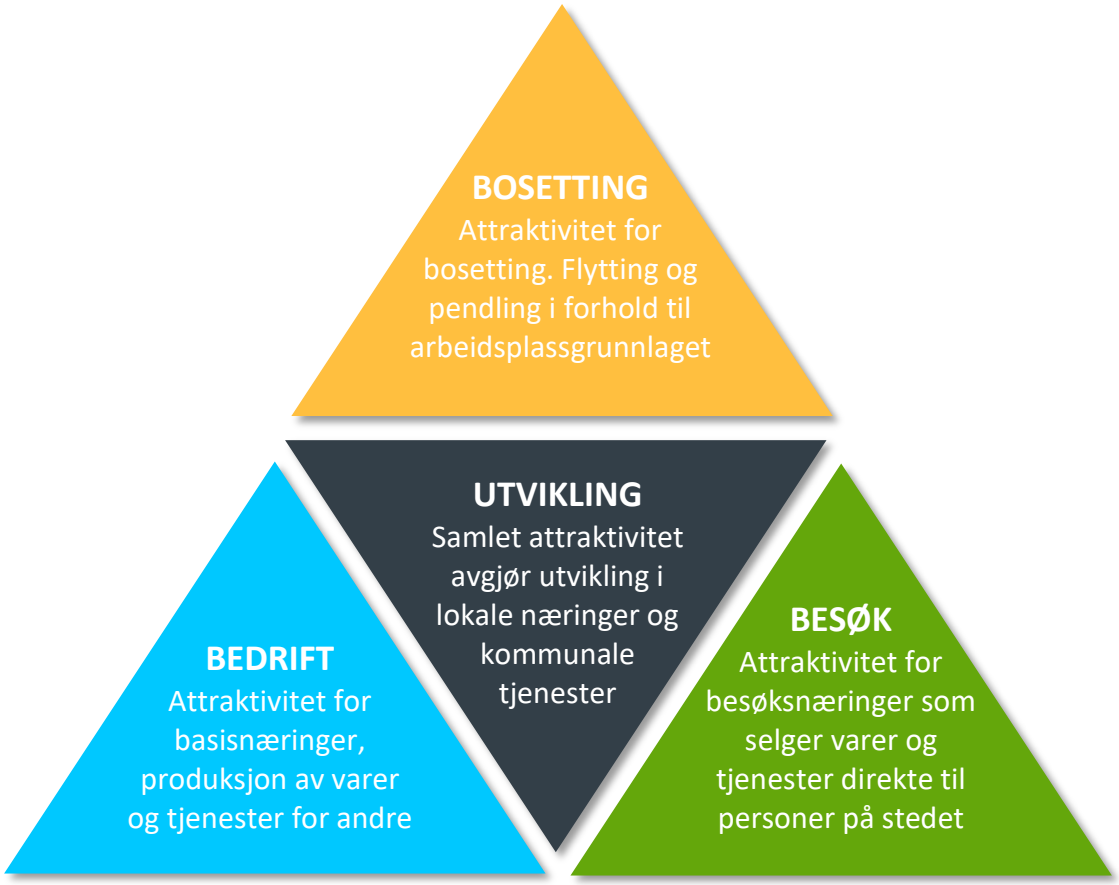

Kilde: Telemarksforskning

Bli attraktiv for bedrifter:	Bli attraktiv som bosted:	Bli attraktiv for besøk:
- Bli attraktiv for kompetente - Samarbeid over kommunegrenser - Innovasjon og nettverk	- Stimulere boligbygging - Skape sosiale møteplasser og sentra - Støtte næringsutvikling hos naboer - Bedre kommunikasjon for pendlere - Ta vare på innvandrere	- Tilbud til egne innbyggere - For andre i region og fylke - Bygge hytter - Turisme/destinasjonsutvikling - Skap et positivt omdømme

«Attraktivitet handler om å utvikle gode og velfungerende kommuner og regioner der innbyggere, næringsliv og besøkende ønsker å være. Målet for arbeidet med attraktivitet er vekstkraftige og inkluderende lokalsamfunn.
*Lokal og regional vekstkraft påvirkes både av forhold en kan påvirke, og forhold en ikke kan påvirke. Arbeid med attraktivitet retter seg mot hva stedet og regionen **selv** kan endre og utvikle. Hva som virker, vil variere fra sted til sted. Likevel er det et sett med faktorer som er viktige – vi vet for eksempel at arbeidsplasser får folk til å flytte til kommunen, mens trivsel og gode tjenester får folk til å bli boende. Endring og mobilisering er avgjørende for om dette arbeidet lykkes.»*

Kilde: Distriktssenteret, Kompetansesenter for distriktsutvikling

Målsetting

Bærekraftmålene til FN skal ligge til grunn for all kommunal planlegging, og i denne sammenheng er det mål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn som er mest nærliggende.

Næringslivet, samfunnet og kommuneadministrasjonen i Marker skal strategisk samarbeide med mål å styrke næringslivet for å skape nytenking og innovasjon i Marker, og gjennom dette skape nærings- og samfunnsutvikling som bidrar til økt boattraktivitet og en styrking av merkevare og positivt omdømme. Satsinger som ofte befinner seg i skjæringspunktet mellom trivsel for innbyggere og verdiskaping/næringsutvikling, å kunne se innbyggernes og næringens behov som to sider av samme sak, og i den sammenheng identifisere de fellesgodene som danner viktige utløsende faktorer for både bolyst og næringsutvikling.

Effektmål

Langsiktige positive gevinster og effekter – ønsket fremtidig situasjon.

- Skape økt tilgang på kompetansearbeidskraft (hjernekraft) bosatt lokalt
- Styrke og definere samarbeidet mellom næringsliv, kommune og samfunn
- Oppnå økt boattraktivitet
- Skape positiv befolkningsvekst
- Bidra til økt lønnsomhet i SMB
- Styrke posisjonen som turistdestinasjon for økt omsetning/sysselsetting opplevelsesaktører, økt hytteutbygging og nye besøkende
- Bidra til fremtidsrettet kompetanseutveksling mellom næringsliv, kommune og samfunn

Resultatmål

Målene prosjektet skal oppnå i prosjektets levetid; med konkrete måltall mht. tid, kostnad og kvalitet.

- Nye arbeidsplasser i privat sektor, økning: 5 % innen 2025
- Nyetableringer, antall: 200 stk. innen 2025
- Nye bransjerelaterte fellesprosjekter, antall: 3 stk. årlig
- Vekst i eksisterende bedrifter, økning: 5 % årlig
- Personer deltatt i kompetansehevende tiltak, antall: 150 stk. årlig
- Nye bedriftsnettverk/næringsklynger etablert, antall: 10 stk. innen 2025
- Videreutvikle Ressursparken som nav for næringslivet, antall nye tilbud: 20 stk. årlig, antall nye brukere: 30 stk. årlig
- Rekruttere netto antall nye innbyggere: 100 stk. innen 2025/nå 3700 innbyggere innen 2025

Hovedstrategier

- Videreutvikle Marker som næringsvennlig kommune
- Tilrettelegge for fremtidsrettet etablering og organisk vekst
- Stedsutvikling knyttet til Ørje sentrum og tilgjengeliggjøring av attraktive tomter for bolig- og hytteutbygging
- Destinasjonsutvikling med vekt på opplevelsesnæring med naturgitte ressurser i fokus
- Konkrete tiltak innen spesifikke utviklingsområder/næringsbransjer
- Stimulere til nettverksbygging og klyngesamarbeid for å skape nye markeder og produkter/tjenester
- Styrke den lokale innovasjons- og entreprenørskapskulturen gjennom å utvikle og formidle gründer-historier

Utviklingsområder

Utviklingsområdene er bransjeområder der Marker kommune har spesielt gode forutsetninger for å utvikle seg videre:

- Bygg og anlegg
- Opplevelsesnæring, sentrumsutvikling og handel
- Primærnæring

Målgrupper

Strategiplanen favner både internt utviklingsarbeid i Marker for å skape nytenking og innovasjon, samt eksternt fokus på kunder, eksisterende og nye innbyggere og besøkende.

<u>Internt:</u>
- Næringsdrivende og utviklingsaktører i Marker

<u>Eksternt:</u>
- Regionale kunder
- Lokalbefolkning, eksisterende innbyggere
- Potensielle nye innbyggere
- Besøkende, nasjonale og internasjonale

Utviklingsansvar

Marker kommune har ansvar for å:

- gjøre Marker samfunnet til et attraktivt sted å bo og jobbe
- tilrettelegge utviklingsarenaer og verktøy slik at næringslivet kan utvikles
- bidra med å søke og skaffe prosjektstøtte og midler til gjennomføring av næringsutvikling og innovasjonsarbeid
- bidra med kompetanseutvikling og samhandling mellom næringsliv, kommune og samfunn
- være en aktiv service- og bidragsyter overfor næringsaktørene ved rask saksbehandling og oppfølging knyttet til næringslivets utviklingsbehov

Næringslivet i Marker har ansvar for å:

- utvikle sin egen konkurranseevne, skape økt aktivitet og sysselsetting med utgangspunkt i Strategiplan Næringsutvikling
- søke samarbeid med andre næringslivsaktører og skape næringsklynger

Det anbefales å etablere:

- prosjektgrupper for hvert fokusområde
- innovasjons- og næringsklynger som arbeider med de ulike innsatsområdene og gjennomfører tiltak i samarbeid med relevante aktører

Samarbeid og endringskultur

- Utarbeide en kommunikasjonsplan med tydelig og god form for hvem og hvordan kommunisere internt og eksternt
- Videreutvikling og hensiktsmessig bruk av felles Marker-profil, men utgangspunkt i kommunens visuelle profil
- Utvikle en infrastruktur for møter og nettverksarbeid mellom aktørene. Fortrinnsvis med en dedikert koordinator for oppfølging av tiltakene i planen
- Sette i verk en løpende overvåking med indikatorer for verdiskaping og attraktivitet, for å kunne evaluere måloppnåelsen for næringsutvikling og boattraktivitet.
- Arbeide målrettet med å utvikle god tillit mellom aktørene

Ressurser og finansiering

For å gjennomføre denne strategiplanen kreves primært menneskelige ressurser og god samhandling mellom de ulike aktørene. Det vil også være behov for økonomiske midler for å dekke eksterne kostnader ved enkelte tiltak i handlingsplanen. Prosjektgruppene for fokusområdene vil utarbeide aktivitetsplaner med tilhørende budsjetter. Disse fremlegges i forbindelse med årlige budsjett og økonomiplan for kommunen. Det vil søkes tilleggsfinansiering for enkelttiltak via offentlige tilskudds - og støtteordninger, f.eks. Innovasjon Norge, Viken fylkeskommune med flere. Næringslivet og prosjekteiere vil bidra med egeninnsats og egenkapital.

Utviklingsstrategier

I Marker kommunes overordnede planer og rapporter er det gjentatte ganger henvist til Telemarksforskning sine anbefalinger for kommunen knyttet til framtidig vekst og utvikling:

Bostedsattraktivitet:

- Stimulere til boligbygging
- Skape sosiale møteplasser
- Støtte næringsutvikling hos naboer
- Bedre kommunikasjon for pendlere
- Ta vare på innvandrere

Næringsattraktivitet:

- Bli attraktiv for kompetansebedrifter
- Samarbeide på tvers av kommunegrenser
- Prioritere arbeid med innovasjon og nettverk

Besøksattraktivitet:

- Opplevelsestilbud for egne innbyggere
- Skape opplevelser av regional interesse
- Stimulere til hyttebygging
- Samarbeide på destinasjonsnivå
- Prioritere omdømmearbeid

Denne strategiplanen for næringsutvikling bygger videre på samme utviklingsstrategi og foreslår følgende innen hvert fokusområde:

Bostedsattraktivitet

- Tilby et variert og attraktivt botilbud
    - Tomter
    - Leiligheter
    - Alternative boformer
- Plusshuskonsept
- Stedsutvikling/Sentrumsutvikling
    - Ørje Torg
    - LID (Local Improvement District)

Næringsattraktivitet

- Gründermiljø og entreprenørskapskultur
- Kompetansehevings- og utviklingstilbud
- Ressursparken som nav; nettverksarena, coworking-sted og utviklingsmiljø
- Byggeklare industri- og næringstomter, eventuelt også lokaler
- Digital kommunikasjon

Besøksattraktivitet

- Utvide aktivitets- og arrangementstilbudet i Tangen og Ørje sentrum
- Stedsutvikling og sentrumsutvikling (se pkt. u/bostedsattraktivitet)
- Videreutvikle opplevelsesnæringen knyttet til Haldenkanalen og lokalmatsatsing

Utviklingsområder – langsiktig tiltak

Bygg og anlegg

- Plusshuskonsept
  - Smart Samfunn Marker-prosjekt
  - Nettverks- og utviklingsprosjekt
- Kompetanseheving
  - Digitalisering
  - Miljøhus
  - Energiløsninger/fornybar energi
- Rekrutteringsprosjekt
- Samarbeidsprosjekt Marker-Aremark

Opplevelsesnæring, sentrumsutvikling og handel

- Strategi fra Haldenkanalen Regionalpark skal være førende for reiseliv og opplevelsesnæring i Strategiplan næringsutvikling Marker med sine prioriterte satsingsområder:
  - Merkevare
  - Opplevelsesnæring
  - Stedsutvikling
  - Primærnæring
- Lokalmatsatsing
  - Lokal produksjon
  - Foredling av råvarer
  - Lokal kommersialisering med utsalgssteder og markedsføring
- Sentrumsutvikling
  - LID – Interegprosjekt «Local Improvement District»
  - Utvikling sentrumshandel og nisjebutikker
  - Ørje Torg
  - Informasjon/besøksattraksjon fornybar energi og bærekraft
- Styrke samarbeidsformer
  - Mellom opplevelsesaktører
  - Visit Indre Østfold
  - Regionalpark Haldenkanalen
  - Opplevelsesnæring Marker/Aremark
- Koble utviklingsområder/tiltak innen:
  - Opplevelsesnæring og handel/Primærnæring

Utviklingsområder – langsiktig tiltak, forts.:

Primærnæring

- Prosjekt grøntsektor
  - Nye produksjoner
  - Arealutnyttelse
  - Foredling av råvarer
- Lokalmatsatsing
- Kompetanseheving
  - Presisjonsjordbruk
  - SmartBonden
  - Energiløsninger/fornybar energi
- Koble utviklingsområder og tiltak innen:
  - Primærnæring/Opplevelsesnæring og handel

Nav og verktøy for utviklingsarbeid

Det er etablert flere samarbeidsarenaer og utviklingsmiljøer i Marker. I Fellesbygget på Ørje er det etablert et utviklingsmiljø knyttet til opplevelsesnæring, Haldenkanalen og regionens naturgitte ressurser. Sletta Næringspark huser bedrifter innen bygg og anlegg, samt regnskapstjenester. Ressursparken er en annen etablering som er en næringsarena og et viktig nav og utviklingsmiljø på tvers av næringsbransjene. I en samfunnssituasjon som har ført til utvidet bruk av hjemmekontor og gjennomføring av arbeid utenfor bedriftenes hovedkontor, øker behovet for fasiliteter og tjenester Ressursparken tilbyr.

Det er ønskelig å:

- Forsterke og videreutvikle Ressursparkens etablerte nav funksjon «Gründerløkka» som en arena for gründere, og hvor nyetablerte småbedrifter kobles og samarbeider om utvikling av nye konsepter, produkter og tjenester.
- Videreutvikle coworking-lokalitetene og skape fleksible og profesjonelle hjemmekontorløsninger for ansatte i etablerte bedrifter.
- Utvikle ekstern tjeneste av Ressursparkens nav «Gründerløkka» for samarbeidspartnere
- Stille kompetanse og kapasitet til rådighet for utviklingsarbeid.
- Skape verktøy og stimulere til:
  - idemyldring og utveksling av kunnskap
  - kreativt samarbeid som bidrar til å skape nye produkter og tjenester utenom næringsaktørenes kjerneområder
  - nettverksbygging mellom ulike gründere og næringsaktører
  - å skape synergieffekter av at flere samarbeider og gjør forretning med hverandre
  - gjennomføring av ideene
  - å skape vekst og nye arbeidsplasser

HANDLINGSPLAN 2021 – 2025

Merkevarestrategi

- Definere og videreutvikle merkevaren «Ørje» og «Marker»
- Forankre og implementere Marker kommunes merkevareprosess med næringslivet og samfunnet
- Skape en merkevareplattform med enkle verktøy som alle innbyggere tar eierskap i
- Konkretisere «Marker-identiteten»

Omdømmearbeid

«Omdømmet til en kommune eller et sted kommer som et resultat av det daglige arbeidet som skjer overfor innbyggere, næringsliv og de som kommer på besøk for å handle eller som turister. Historiene disse forteller om sitt møte med kommunen, skaper omdømmet.»
Kilde: Distriktssenteret, Kompetansesenter for distriktsutvikling

- Utvikle og foredle suksesshistoriene/kjernehistoriene
- Utvikle en målrettet og konsistent markedskommunikasjon mot utvalgte målgrupper
- Utvikle og formidle området som et sted for innovasjon og entreprenørskap
- Kommunisere historier om at man kan tjene penger i Marker
- Skape gode Marker-ambassadører
- Fokus på omdømmearbeid – internt og eksternt
- Felles løft og forankring i næringsliv, kommune og samfunn

Fokusområde 1	**Bostedsattraktivitet**
Prosjekt 1.1	**Marker - et attraktivt sted å bo**
Beskrivelse	Tilrettelegge for en positiv befolkningsutvikling ved å gjøre Markers kvaliteter som bosted kjent, og ved å kartlegge og utvikle de fortrinn som gjør oss til en god bokommune.
Prosjektansvarlig	Velges i prosjektgruppen
Deltakere i prosjektgruppen	Politiske representanter, næringsrepresentanter, ungdomsrådsrepresentant
Tidsramme	Total tidsramme: 2021-2025, tidsramme for prosjektets delmål i aktiviteter og tiltak fastsettes av prosjektgruppe
Prosjektmål	Marker kommune skal være et attraktivt sted å bosette seg for barnefamilier og skal innen 2025 ha 3700 innbyggere.
Resultatmål	Prosjektgruppen utarbeider konkrete resultatmål.
Aktiviteter/tiltak	Tilby variert og attraktivt botilbud gjennom å tilgjengeliggjøre: – Attraktive og byggeklare tomter – Leiligheter: Bidra til utbyggingsprosjekter med lokal og regionale utbyggere – Eneboligtomter: Regulere og bidra til å klargjøre sentrumsnære boligfelt. Rekruttere utbyggere. Steds- og sentrumsutvikling – Utvikle og gjennomføre prosjekt «Ørje Torg» og skape supplerende tilbud og aktiviteter til Storgata – Ivareta Tangen og sluseområdet som en viktig motor i sentrumsutviklingen – Tilgjengeliggjøre næringslokaler til nye butikker og mat/servering – Skape myldrings- og møteplasser feks. bibliotek, kunnskapsarena etc. – Skape dynamisk samhandling mellom handels- og sentrumsaktører gjennom LID (Local Improvement District) prosjektet. Egen prosjektplan. Merkevare- og omdømmebygging – Forankre og videreutvikle Marker kommunes merkevareprosess med næringslivet og samfunnet – Skape gode Marker-ambassadører som formidler kjernehistoriene Aktivitetsplan for «Marker – et attraktivt sted å bo» utarbeides av prosjektgruppen.
Budsjett	Fastsettes når prosjektgruppen har utarbeidet aktivitetsplan

Fokusområde 2	**Næringsattraktivitet**
Prosjekt 2.1	**Et lokalt næringsliv i utvikling**
Beskrivelse	Bidra til samhandling som grunnlag for vekst og utviklingen innen det etablerte næringsliv i kommunen og tiltrekke oss virksomheter utenfra. Bidra til entusiasme og positive holdninger til næringsutvikling.
Prosjektansvarlig	Velges i prosjektgruppen
Deltakere i prosjektgruppen	Politiske representanter, næringsrepresentanter
Tidsramme	Total tidsramme: 2021-2025, tidsramme for prosjektets delmål i aktiviteter og tiltak fastsettes av prosjektgruppe
Prosjektmål	Markers næringsliv skal gjennom nettverksbygging, styrket samarbeid, delt kompetanse og nye felles innovasjonsprosjekter skape omsetningsvekst og øke synligheten av det attraktive og varierte arbeidsmarkedet i Marker med 50 % innen 2025.
Resultatmål	Prosjektgruppen utarbeider konkrete resultatmål.

Aktiviteter/tiltak	• Tilrettelegge for tilgang og etablering på næringstomter
	• Bidra til industriutvikling for arealkrevende næring på Sletta/grensen og å nyerverve arealer for fremtidig utvikling
	• Erverve nye arealer og tilrettelegge for transport, logistikk og spedisjonsnæringen
	• Videreutvikle infrastruktur
	• Tilrettelegge for og prioritere digital kommunikasjon
	• Videreutvikle Ressursparken som nav; nettverksarena, coworking-sted og utviklingsmiljø som:
	  – Tilbyr kompetanseheving og utviklingsbistand
	  – Stimulerer gründermiljø og entreprenørskapskultur
	  – Skaper næringsklynger
	• LID prosjektet. Egen handlingsplan.
	
	Aktivitetsplan for «Et lokalt næringsliv i utvikling» utarbeides av prosjektgruppen.

Budsjett	Fastsettes når prosjektgruppen har utarbeidet aktivitetsplan

Prosjekt 2.2	**Naturgrunnlag og menneskelige ressurser som grunnlag for verdiskaping – primærnæring i vekst**
Beskrivelse	Stimulere til videreutvikling av primærnæringen, styrke samarbeidsarenaene og bidra til innovasjon og fornying ved bruk av ny teknologi, solenergiproduksjon, biobrensel og biogassproduksjon fra gjødsel.
Prosjektansvarlig	Velges i prosjektgruppen
Deltakere i prosjektgruppen	Politiske representanter, næringsrepresentanter fra primærnæringen, leder i Marker Bondelag.
Tidsramme	Total tidsramme: 2021-2025, tidsramme for prosjektets delmål i aktiviteter og tiltak fastsettes av prosjektgruppe
Prosjektmål	Øke arealutnyttelsen og skape nye produkter, markeder og samarbeid blant drivere i primærnæringen.
Resultatmål	Prosjektgruppen utarbeider konkrete resultatmål.
Aktiviteter/tiltak	Grøntsektor – Ny produksjon frukt/bær/grønt – Arealutnyttelse – Foredling – Kommersialisering Lokalmatsatsing – Lokal produksjon – Foredling – Kommersialisering Kompetanseheving og ny teknologi – Presisjonsjordbruk – SmartBonden – Energiløsninger Aktivitetsplan for «Naturgrunnlag og menneskelige ressurser som grunnlag for verdiskaping – primærnæring i vekst» utarbeides av prosjektgruppen.
Budsjett	Fastsettes når prosjektgruppen har utarbeidet aktivitetsplan

Prosjekt 2.3	**Bygg og anlegg**
Beskrivelse	Tilrettelegge for økt samarbeid og verdiskaping blant håndverkerbedrifter og anleggsbedriftene ved å skape arenaer for utvikling av fremtidsrettede produkter og tjenester.
Prosjektansvarlig	Velges i prosjektgruppen
Deltakere i prosjektgruppen	Politiske representanter, næringsrepresentanter bygg og anleggsbransjen, leder i Marker Håndverksforening
Tidsramme	Total tidsramme: 2021-2025, tidsramme for prosjektets delmål i aktiviteter og tiltak fastsettes av prosjektgruppe
Prosjektmål	Markers bygg- og anleggsbransje skal innen 2025 ha opparbeidet ny kompetanse innen teknologi og energi som bidrar til et større felles kommersielt prosjekt og en samlet omsetningsøkning i bransjen på 10 %.
Resultatmål	Prosjektgruppen utarbeider konkrete resultatmål.
Aktiviteter/tiltak	• Utvikling av fremtidsrettede produkter og tjenester, f.eks. til plusshuskonsept, og løft for kompetanse om fornybar energi og miljøhus. • Felles rekruttering av nye medarbeidere med riktig fagkompetanse • Felles kompetanseheving/kurs/temasamlinger innen: digitalisering, energi, miljøhus, bransjerelaterte behov Aktivitetsplan for «Bygg og anlegg» utarbeides av prosjektgruppen.
Budsjett	Fastsettes når prosjektgruppen har utarbeidet aktivitetsplan

Fokusområde 3	Besøksattraktivitet
Prosjekt 3.1	**Sentrumsutvikling og handel**
Beskrivelse	Stimulerer til å skape et levende og attraktivt Ørje sentrum med sentrumsgatene, nye Ørje Torg og sluseområdet/Tangen som ramme for handel, servering og aktiviteter for innbyggere og gjester.
Prosjektansvarlig	Velges i prosjektgruppen
Deltakere i prosjektgruppen	Politiske representanter, næringsrepresentanter handel, leder Ørje i Handelsstand
Tidsramme	Total tidsramme: 2021-2025, tidsramme for prosjektets delmål i aktiviteter og tiltak fastsettes av prosjektgruppe
Prosjektmål	Handels- og sentrumsaktørene skal gjennom styrket samarbeid og nye felles aktivitetsprosjekter skape omsetningsvekst og økning i sentrumstilbudene med 50 % innen 2025.
Resultatmål	Prosjektgruppen utarbeider konkrete resultatmål.
Aktiviteter/tiltak	• Utvide og samordne aktivitets- og arrangementstilbudet i Tangen og Ørje sentrum • Steds- og sentrumsutvikling (se pkt. under bostedsattraktivitet) • LID prosjektet. Egen prosjektplan. Aktivitetsplan for «Sentrumsutvikling og handel» utarbeides av prosjektgruppen.
Budsjett	Fastsettes når prosjektgruppen har utarbeidet aktivitetsplan

Prosjekt 3.2	**Opplevelsesnæring**
Beskrivelse	Bidra til langsiktig utvikling for økt verdiskaping og bolyst i Marker og langs Haldenkanalen. Skape en attraktiv opplevelseskommune som innbyr til besøk av både nasjonale og internasjonale gjester.
Prosjektansvarlig	Velges i prosjektgruppen
Deltakere i prosjektgruppen	Politiske representanter, næringsrepresentanter opplevelsesnæringen, representanter fra kulturnæringen, leder i Haldenkanalen Regionalpark, leder i Haldenvassdragets Kanalselskap
Tidsramme	Total tidsramme: 2021-2025, tidsramme for prosjektets delmål i aktiviteter og tiltak fastsettes av prosjektgruppe
Prosjektmål	Opplevelsesaktørene i Marker skal oppnå ytterligere forsterking av sin solide samarbeidsplattform og økt omsetning. Merkevaren Haldenkanalen styrkes med 50 % innen 2025.
Resultatmål	Prosjektgruppen utarbeider konkrete resultatmål.

Aktiviteter/tiltak	• Videreutvikle natur- og kulturbasert turisme
	• Videreutvikle opplevelsesnæringen knyttet til Haldenkanalen og lokalmatsatsing
	• Stimulere til hyttebygging og skape nye tilbud til denne besøksgruppen
	• Skape opplevelsestilbud for egne innbyggere
	• Kreere nye opplevelser av regional interesse
	
	• Skape «det gode vertskapet»
	• Stimulere til samarbeid på destinasjonsnivå
	• LID prosjektet. Egen prosjektplan.
	• Steds- og sentrumsutvikling (se pkt. under bostedsattraktivitet)
	• Merkevare- og omdømmebygging
	  – Forankre og videreutvikle Marker kommunes merkevareprosess med næringslivet og samfunnet
	  – Skape gode Marker-ambassadører som formidler kjernehistoriene
	
	Aktivitetsplan for «Opplevelsesnæring» utarbeides av prosjektgruppen.

Budsjett	Fastsettes når prosjektgruppen har utarbeidet aktivitetsplan

OPPSUMMERING

Denne strategiplanen for næringsutvikling er et styringsverktøy for næringslivet og politikere, og danner grunnlaget for kommunens tilrettelegging og ambisjoner for næringsutviklingen i Marker.

For å skape gjennomføringskraft for denne strategiplanen og oppnå vellykket næringsutvikling, vektlegges de menneskelige ressursene og god samhandling mellom de ulike aktørene. Et aktivt samarbeid og god dialog mellom lokalt næringsliv, politikerne og kommunens ledelse er avgjørende for å lykkes med gjennomføring i praksis. Et ledd i dette er etableringen av prosjektgruppene som vil arbeide med utvikling innen de tre fokusområdene: **Boattraktivitet – Næringsattraktivitet – Besøksattraktivitet.** Prosjektgruppene vil bestå av representanter fra både det politiske miljøet og næringslivet i Marker samt andre ressurspersoner. Prosjektgruppene er svært viktige for å lede gjennomføringsarbeidet og iverksette utviklingstiltakene.

Det er konkludert under arbeidet med denne planen at den samlede attraktivitet Marker vil oppnå gjennom å utvikle boattraktivitet, næringsattraktivitet og besøksattraktivitet under ett best vil kunne bidra til å skape vekstkraft, innovasjon og utvikling i det lokale næringslivet. Ved å i fellesskap fokusere på denne retningen og handlingsplanen i strategiplanen, kan vi videreutvikle Marker til å bli en enda mer attraktiv og velfungerende kommune hvor innbyggere, næringsliv og besøkende ønsker å være.

Gjennomføringen av utviklingstiltakene denne planen skisserer håper vi bidrar til å:

- **Inspirere utflyttede unge voksne** med Marker-tilhørighet til å bosette seg «hjemme»
- **Tilby yngre innbyggere** attraktive bomuligheter, lokal jobb og varierte fritidstilbud
- **Skape et levende sentrum i Ørje** hvor de som bor i og besøker Marker ønsker å være, og hvor handels- og opplevelsesnæringen kan blomstre
- **Rekruttere nye medarbeidere og øke sysselsettingen** i lokalt næringsliv
- **Styrke den lokale innovasjons- og entreprenørskapskulturen**

Mål og strategier i denne strategiplanen skal ikke være til hinder for å tilpasse seg nye muligheter eller endringer i forutsetninger, hvis situasjonen tilsier det i planperioden.